

A VILÁGIRODALMI TÁJÉKOZTATÁS KÉRDÉSEIRŐL

KOMÁROMI SÁNDOR

A hazai világirodalmi információ helyzetét nyolc évvel ezelőtt elemezte e folyóiratban *Sonnevend Péter*.¹ Az azóta eltelt évek, részben a cikk javaslatainak szellemében, részben azoktól eltérően jelentős változásokat eredményeztek a világirodalmi tájékoztatás gyakorlatában is, szemléletében is. Így 1975 után indult meg egy speciálisan világirodalmi profilú gyűjtő- és szolgáltatóhely, az Állami Gorkij Könyvtár dinamikus fejlesztése. A magyar irodalmi-irodalomtudományi információ kérdéseinek előtérbe kerülésével, majd a kulturális és művészeti tájékoztatás koncepciójával összefüggésben elindult az a szemléleti érlelődés is, amelynek során egyre határozottabban ismertük fel az irodalmi információ olyan specifikumait, mint a szakirodalom „alatti” összetevők súlya, vagy a kutatási szint „alatti” gyakorlati használók kiterjedt köre. Jelen összefoglalásunkban a korábbi elemzés során kevésbé kibontott jelenségek oldaláról és az eredmények, illetve a távlati, de mégis aktuális feladatok összefüggésében vizsgáljuk a világirodalmi információ kérdéseit.

Szakterületi jellegzetességek

Meglehetősen „szabálytalan” alakulatot képez a világirodalmi információ a társadalomtudományi információs rendszeren belül. Bár ugyanúgy a hazai társadalmi-ideológiai-kulturális gyakorlat talajára épül, mint a társadalomtudományi információ bármely más ágazati rendszere, ugyanakkor tárgyát a különböző idegen nyelvek nemzeti irodalmi (művek és a művekre, irodalmi jelenségekre vonatkozó szakirodalom) képezik.

A világirodalmi információs alrendszer – párjával, a magyar irodalomra és irodalomtudományra vonatkozó információs alrendszerrel együtt, – a társadalomtudományi információs rendszer sajátos összetevője. Éppen az irodalomtudomány az, amely tárgyának szigorú nyelvi-kulturális meghatározottságától kapja nemzeti jellegét; mégis, az irodalomtudomány rendszere az egyes nemzeti irodalmakat átfogó dimenzióban is felépül, úgy mint egyetemes irodalomtudomány. Így a nemzeti és az egyetemes dimenzió állandó kölcsönhatásban áll egymással, ami elsősorban a nemzeti irodalom külföldi, illetve az egyetemes irodalom hazai befogadásában nyilvánul meg; a két vonatkozó információs alrendszer közös felelőssége, hogy ezt a kétirányú folyamatot megfelelőképpen tükrözze.

Míg az egy-egy nemzeti irodalomhoz rendelt információs rendszer a jelenségek és dokumentumok teljes körű megragadására törekszik, addig a világirodalmi információs

rendszer válogatva fogja át tárgyát, a teljesség-értékét nem a felölelt dokumentumok mennyiségi, hanem minőségi jellemzőivel (érték, jelentőség, az adott világirodalmi információs rendszer nemzeti háttéréhez való viszonyulás stb.) lehet mérni. (Azonban ismét a szoros értelemben vett teljesség követelménye érvényesül a lefordítással, helyi értékeléssel mintegy „nemzetivé” avatott világirodalmi jelenségekkel szemben.)

Az irodalom, mint élő gyakorlat, mint elsődleges tevékenység az irodalomtudományi információk belül külön információk feldolgozást kíván. Az elsődleges irodalmi anyag, a művek, az alkotásviszonyok persze olyan információk, dokumentációk, bibliográfiai műfajokban tükröződnek (pl. műjegyzékek, bibliográfiák, faktográfiák stb.), amelyek egyben a szaktudomány termékeinek is minősülhetnek. („Filológia”!)

Tárgyának tevékenység- és alkotásjellegéből fakadóan az irodalomtudomány sajátosan komplex, egyedi rendszert képez, amelyben nagy szerepet játszanak a tudatelméleti, szociológiai, művelődés- és eszmetörténeti, alaki-esztétikai, filológiai összetevők. Mindazonáltal sem a nemzeti irodalomra, sem a világirodalomra vonatkozó információk rendszer nem integrálható közvetlenül a társadalomtudományok tágabb értelemben vett információk rendszerébe. E tény tudomásulvétele tükröződik abban a fogalmazásban, amit a társadalomtudományi információk rendszer működtetésének irányelveiről 1978-ban rendezett vita összefoglalójában olvashatunk: „társadalomtudományi információk a társadalomtudományi és humán könyvtári és dokumentációs szolgáltatások összességét értjük.² Valóban, az irodalmi információ első fokon egyféle művészeti-humán információk rendszer kereteibe illeszkedik, néhány rokon területtel egyetemben³, s csak másodfokon, ezekkel együtt csatlakozik a tágabb értelmezésű társadalomtudományi információk rendszerhez. Ennek az áttételnek aztán megvannak a maga következményei az információk tartalmi és formai szerkezetére is.

Tegyük hozzá, hogy a világirodalmi információk rendszer még az egyes nemzeti irodalmakra vonatkozó rendszereknél is öntörvényűbb tagja a társadalomtudományi-humán információk rendszernek, minthogy egyetemes jellegű tárgyát nyelvi, földrajzi, társadalmi, politikai stb. metszetekkel tagolt szerkezetben tükrözi. E jellegzetességéből következően erősebbek interdiszciplináris vonzatai (ideológia, kultúraelmélet, szemiotika, nyelvelmélet stb.), mint az egy-egy nemzeti irodalmat feldolgozó rendszereknek, s jószerezivel csak nála jelentkezik közvetlenül a politológiai vonzat (a különböző nemzeti-társadalmi folyamatokba ágyazódó irodalmi jelenségek révén), valamint a külpolitikai, kulturális diplomáciai érdekű információszükséglet.

Tematikai szerkezet

A hazai világirodalmi információk tematikáját a hazai igények szerkezte határozza meg.

A tematika első helyén a világirodalom hazai befogadásának tényei, jelenségei állnak, mégpedig úgy, ahogyan a kiadók, a sajtó- és tömegkommunikációs orgánumok tevékenysége, a szakmai és a szélesebb értelemben vett közélet különböző mozzanatai közvetítik (lefordított és kiadott művek, a hazai filológiai irodalom, az irodalmi-irodalom-

tudományi újdonságok és hagyományok befogadása és értékelése, konferenciák stb.). E folyamatnak és dokumentumainak, tényeinek, adatainak információs feldolgozása mindazon alkotók és közreműködők (fordító, lektor, szerkesztő, filológus stb.) elemi szükséglete, akiken a világirodalom hazai befogadásának folyamata nyugszik. Az idevágó információs szolgáltatásokat élénk szakmai és művelődéspolitikai, olykor kulturális diplomáciai érdeklődés kíséri, mivel nemcsak a magyar művelődéstörténethez fűződnek szorosán, hanem az egyes idegen nemzeti bibliográfiák patriotika-igényeit is kielégítik.

Sajátságos, regionális jellegű témakör különíthető el a világirodalom – nemzeti irodalmak kölcsönhatása jegyében, mégpedig a szomszédos országok nemzeti irodalmaira vonatkozó információk, amelyek különös hangsúlyt nyernek a kelet–közép–európai nyelvi, földrajzi, nemzetiségi viszonyok következtében. Az e téma iránt jelentkező használói igények a szorosan vett szakmán kívül a napi kulturpolitikai gyakorlat területéről, a szellemi-politikai közéletből, sőt a külpolitikai kapcsolatokból is erednek, ami indokolja a tágabb művelődési és kulturpolitikai kérdésekre is kiterjedő feltárást. Az egyes országok hivatalos nyelvén megjelent könyvek, napilapok és folyóiratok széles körű és differenciált feldolgozása mellett nem kisebb jelentőséggel bír az adott ország magyar nyelvű kiadványainak hasonló számbavétele.

A földrajzi egyetemesség további bontása az érdeklődés súlya szempontjából kevésbé indokolt. Ezért ahelyett, hogy különböző regionális szférákat (Kelet-Európa, Nyugat-Európa, Amerika, Ázsia, Afrika), történelmi-társadalmi formációkat (szocialista, tőkés, fejlődő országok) vagy az irodalmak valamiféle értékrendjét (vezető, fontosabb, egyéb nyelvi kultúrák) különböztetnénk meg, a világirodalom történetét és a kortársi világirodalmi folyamatot jelöljük meg, mint az információs tematika következő két nagy körét.

A világirodalom történetét az információs tematika szempontjából nyelvi-nemzeti vagy regionális- és egyetemes összehasonlító metszetben tekinthetjük. A vele szemben jelentkező információs igények különösen az utóbbi metszetben túlmennek a szűken vett irodalomtörténeti határokon, s az irodalomtudomány más területeit (irodalomelmélet, komparatiztika, a kortársi irodalom vizsgálata) is képviselik. Egyes társadalomtudományok (egyetemes művelődéstörténet, történeti szociológia stb.) ugyancsak érdekeltek ezekben az információkban. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy az egy-egy nemzeti irodalommal foglalkozó filológus igényei viszont meghaladhatják a világirodalmi információs rendszer lehetőségeit: a szakember lehetőség szerint az adott nemzeti irodalmi információs rendszer eszközeihez fordul.

A kortársi világirodalmi folyamat jelenségei az információ önálló témakörét jelentik, még akkor is, ha szorosan kapcsolódnak a történeti szférához. E témakörön belül súlypontot képeznek az új művek, a rájuk vonatkozó kritikai termés, az irodalom életrajzi, közéleti, politikai tényezői. Jellegzetes információs műfaja a faktográfia; a szakirodalmi információ egyes formái is gyakran „bújtatott” faktográfiaiak. Szorosan kapcsolódik az aktuális ideológiai, kulturpolitikai, honismereti kérdéseket feldolgozó információs rendszerekhez. A kulturális és tudományos élet valamennyi szférájából jelentkező idevágó igények, leginkább mégis a gyakorlati kulturális tevékenység különböző ágaiból.

Az egyetemes irodalomelmélet központi jelentőségű, önálló információs témakör, mind az irodalomtudományi szakterületek, mind pedig a különböző társadalomtudományok szempontjából. Az utóbbiak éppen ideológiai és kultúrpolitikai összefüggések miatt érdekeltek benne.

A magyar irodalom külföldi befogadása (hungarika-aspektus) az információs tematikának az az egysége, amely a feltárás nyomán, s csakis ennek eredményeképpen mutatja fel a nemzeti és az egyetemes összefüggését. Elvben a magyar irodalmi-irodalomtudományi információs rendszer tárgyának is tekinthetjük, amelyet a világirodalom hazai befogadásának ellentételeként, azzal párhuzamosan kell kezelnünk.

Használók és szolgáltatások

A felvázolt hat témakörre vonatkozó használói szükségletek és igények igen széles körben, s rendkívül differenciáltan jelentkeznek. Az irodalomtudományi tájékoztatásra, úgy látjuk, egyáltalán nem érvényes az, amit a társadalomtudományi tájékoztatás hatóságáról általában állítanak, vagyis hogy elmarad a természettudományokéból. Különösen nem érvényes ez a megállapítás, ha a látens igényekre is tekintettel vagyunk. A világirodalom szerteágazó, egyetemes tárgyára vonatkozó információk a legszélesebb körből vonzanak valós szükségleteket.

Konkrét vizsgálatokkal kell meghatározni az egyes konkrét információs igénykategóriákat; itt csak – e vizsgálatok hipotéziseként – elvileg körvonalazzuk a hazai világirodalmi információs rendszer által kielégítendő használói szükségleteket:

- kutatás, oktatás (a világirodalmi általános filológia, az irodalomelmélet, a komparatiztika, a magyar filológia, az érintkező társadalomtudományi ágak számos kutatója és oktatója akadémiai intézetekben, tanszékeken);
- kulturális-szellemi gyakorlat (a sajtó, a telekommunikáció, a könyvkiadás, a színházi élet, a könyvtárügy, az ismeretterjesztés, a közoktatás, egyesületek stb. kiterjedt intézményhálózatának rendkívül széles használói köre);
- közművelődés (az olvasómozgalmak, szakkörök, az önálló tanulmányokat folytatók stb. többnyire még rejtett használói köre a közművelődési könyvtárak közvetítésével tart igényt legalább az első témakörre vonatkozó szolgáltatásokra);
- irányítás (a társadalmi-politikai központi irányítás, valamint a művelődésügy ágazati irányítása szerteágazó igényekkel jelentkező megrendelői kört jelent).

Az információs témakörök és a szükségletek viszonylatában válik megrajzolhatóvá a világirodalmi információs rendszer szolgáltatásainak elvi szerkezete, mégpedig az egyes használói köröknek és igényszinteknek megfelelően. Szemléltetésül álljon itt a következő ábra, amelyben az egyes szükségletek jelenlétét az átlóval ellátott négyzetek jelzik.

		Eredeti nyelvű, idegen nyelvű tények					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
Kutatás- szakoktatás	a.	/	/	/	/	/	
	b.		/	/	/	/	
	c.			/	/	/	/
	d.				/	/	/
	e.	/	/		/	/	
	f.	/			/	/	
	g.	/	/		/	/	/

1. Világirodalom magyarul
2. Szomszédos irodalmak
3. Világirodalomtörténet
4. Kortársi világirodalom
5. Egyetemes irodalomelmélet
6. Hungarika

- a. Világirodalom, filológia
- b. Irodalomelmélet komparatiztika
- c. Magyar filológia
- d. Tágabb társadalomtudomány
- e. Kulturális-szellemi gyakorlat
- f. Közművelődés
- g. Irányítás

Jól mutatja az ábra, hogy a témakörök többségében a szükségletek egyaránt jelentkeznek. A szomszédos irodalmak, a kortársi világirodalom és az egyetemes irodalomelmélet 5–5, a világirodalom magyarul és a világirodalomtörténet téma 4–4 szélességértéket nyert.) A témák elhelyezkedése is jelzi, hogy ezen a szakterületen nem érvényesül a kutatási igények másutt megszokott primátusa: az alkotói-közreműködői gyakorlati igényei azonos súllyal jelentkeznek. Az irányítás szükségletei tematikailag még átfogóbbak (5 szélesség), mint az egyes kutatási területekéi (3, 4, 5 szélesség), így mondhatjuk, hogy a világirodalmi információ területén a szolgáltatások olyan differenciált rendszerére van szükség, amely a művelődés és az irányítás gyakorlati területeinek is megfelelő ellátást nyújt.

A használói szükségleteket és a témák „szélességét” tekintetbe véve az alábbi főbb szolgáltatásokkal célszerű számolni témakörönként:

- világirodalom magyarul: kurrens és retrospektív bibliográfia valamennyi érdekelt használói csoportnak, annotált bibliográfia a szépirodalomról a közművelődési szükségletek számára;
- szomszédos irodalmak: a dokumentumok tágabb körére indikatív, szűkebb körére referatív feltárás, SDI-szolgáltatással kiegészítve;
- világirodalomtörténet: átfogó, kurrens indikatív bibliográfia, amely felölelheti az egyetemes irodalomelméletet is;
- kortársi világirodalom: a különböző szükségletek számára alapszolgáltatásként szakirodalmi referátumok (amelyek tartalmilag kitérnek a kulturális terület tágabb körére is), s rájuk építve SDI-szolgáltatás és – az irányítás számára – eseti szemletanulmányok;
- egyetemes irodalomelmélet: kurrens indikatív bibliográfia (esetleg a világirodalomtörténetet is magába foglalva) és szakirodalmi referátumok;

- magyar irodalom külföldön: kurrens és retrospektív bibliográfia és az irányítás számára SDI szolgáltatás (amely a kulturális termékek tágabb körének külföldi befogadására is kitér).

Két megjegyzés kínálkozik még ide: 1. e szolgáltatások között a használói igények szempontjából indokolt lehet valamelyes tartalmi átfedés; 2. a szolgáltatások vázolt rendszerét kiegészítik a hazai dokumentumbázis feltárásának és nyilvántartásának eszközei.

A jelenlegi szolgáltatások

Világirodalmi információk szolgáltatásaink egyelőre még töredékesek és elszigeteltek, legtöbbjük egészen újkeletű.

A világirodalom kurrens magyar bibliográfiái közül első helyen az MNB füzetei és éves kumulációi említendők: a monografikus anyagot teljes egészében hozzák, a gyűjteményes kötetekben megjelent munkákat változó szélességben (a szépirodalmat egyáltalán nem) tárják fel. A *Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája* ehhez képest szűkebb anyagot hoz 1976-tól kezdődően. Egyetlen ország irodalmáról bírnak előremutatón teljes szolgáltatással: a *Szovjet Irodalom* c. folyóiratban évente közölt áttekinthető a Magyarországon publikált szovjet irodalomról magában álló példa.

Közkedvelt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai kartotékjai* c. szakbibliográfiát pótló szolgáltatása, noha a forrásokat nem tárja fel teljes körűen, címközlése sem mindig elég informatív, s nem öleli fel a szépirodalmi műveket. Az Állami Gorkij Könyvtár 1968-tól vezet házi dokumentációs nyilvántartást a műfordításokról; ennek kelet-európai anyagát később a *Világirodalmi Híradó* c. szemlében kezdte közölni, – a teljes kurrens anyagot fogja tartalmazni a rövidesen megindítandó műfordításbibliográfia. (Legutóbb az ELTE Bölcsészettudományi Kari Könyvtára jelentkezett – egyelőre csekély számú forrásra alapozva – a szépirodalom analitikus felállításával.)

Kielégítőnek látszik a visszatekintő könyvészeti feltárás: az 1921–1944-es időszakot felölelő nemzeti bibliográfia külön nyelv- és irodalomtudományi kötetet adott ki. 1981-ben, s az 1945–1960-as évkör anyaga már korábban rendelkezésünkre állt. A monográfiákon túlmenően egyéb dokumentumokat (elsősorban folyóiratközleményeket) is feldolgozó bibliográfiai összeállítások azonban csak egyes nyelvterületek irodalmának egyes korszakairól készültek (orosz, francia, román, bolgár, finn-ugor, kínai), bizonyos útbaigazítást nyújtanak az alapadatokról egyes irodalmak kalauz-típusú, ún. „kistükör” összeállításai. Az itt mutatkozó hiányosságok gyökere az az évszázados tartozás, amely a sajtórepertorizálásban mutatkozik. Így minden bibliografizálási vállalkozás kénytelen külön-külön átforgatni a maga szempontjából a vonatkozó forrásanyagot. (Ezt a módszert alkalmazzák a jelenleg is folyamatban lévő munkák, például több nyelvterület 1945 utáni magyar bibliográfiájának összeállítása az ELTE kutatási programjában.)

Retrospektíven és kurrensen egyaránt megoldatlan a disszertációk, valamint a folyamatban lévő kutatások központi nyilvántartása, továbbá a rádióban és a tévében

bemutatott alkotások, irodalmi vonatkozású programok regisztrálása. A műsorbibliográfia hiánya nemcsak a világirodalmi információt sújtja, de ezen a területen különösen érzékelhető az a beláthatatlan veszteség, ami a műsorokban sugárzott hangjátékok, irodalmi adaptációk, stúdióbeszélgetések, szépirodalmi összeállítások, filmfeldolgozások stb. bibliográfiai rögzítésének elmaradásából származik. E veszteséget alig-alig csökkentik az RTV-Minerva kötetei vagy egyes műsorajánló bibliográfiák.

Szépirodalmi referatív bibliográfiának is tekinthető a közművelődési és iskolai könyvtárak állománygyarapítási tanácsadója, az *Új Könyvek* c. kiadvány. Mint ilyen, használhatóbb volt füzetformában, amelyet 1981-ben váltott fel a szabadlappos forma; azonban az 1981-es év anyagát teljességgel felölelő szakcsoportos éves kumuláció új reményeket éleszt, feltéve, ha számíthatunk rendszeres, s a tárgyévét függőben követő megjelenésére. A drámai műfaj színházi bemutatásait illetően szerencsés helyzetben vagyunk a *Magyar Színházak Műsora* c. kiadvány kurrens és kumulált füzetei révén. Az alkalmi, helyi ajánló bibliográfiák burjánzó mennyisége inkább terhe, semmint felhasználható eleme egy leendő világirodalmi információs rendszernek. (A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ilyen irányú, kiterjedt használói körének igényeihez mért munkásságát azonban ne érje a vád.) A helyzet e műfajban is a központi szolgáltatásokkal jellemezhető: egyetlen, világirodalmi témákkal is jelentkező központi kiadvány ismert előttünk, az *Eseménynaptár*.

Alig egy-két hazai szolgáltatás említhető, amely külföldi anyagot dolgoz fel. Átfogó jellegű az Európa Kiadó új, eredeti művekről értesítő *Világirodalmi Tájékoztatója*; a szünetelését követően újjáformált kiadvány referátumaival nagyszerű információs eszköz, szélesebb körű terjesztésre lenne érdemes. A másik hazai, a jelen irodalmára és irodalmi életére kitekintő referáló orgánus az Állami Gorkij Könyvtár kiadásában megjelenő *Világirodalmi Híradó*, amely a külföldi szakirodalmat dolgozza fel; miután kezdeti kelet-európai érdeklődését egyetemesre tágította, fontos helye lehet a kiépülő világirodalmi információs rendszerben. (Tágabb, az egész humán területet felölelő társa az MTI szerkesztésében készülő, belső használatra szánt *Művelődéspolitikai Cikkek* c., fordításokat tartalmazó periodikus kiadvány.) Megjegyzendő, hogy az 1975 óta megjelenő Világirodalmi Híradó csak válogatva közli több száz periodikus kiadvány feldolgozásának eredményét; a kartotékformában rendelkezésre álló teljes anyag a későbbiekben SDI-szolgáltatás révén lenne kamatoztatható.

A hungarika-feltárás helyzetéről szólva elmondhatjuk, hogy az OSZK publikációi (a kurrens, általános gyűjtőkörű *Hungarica Irodalmi Szemle*, vagy a különféle retrospektív feltárások) egyelőre igen korlátozott számú forrás feltárására épülnek, s műfajilag sem felelnek meg mindenben a szükségleteknek.

Fontos hely illeti meg a feltáró eszközök sorában a külföldről beszerezhető szolgáltatásokat, így az amerikai MLA, a francia CNRS, vagy a szovjet INION információs központok – kisebb feltárási hézagaik ellenére – hazai használatra is kitűnően alkalmas, az egyetemes irodalomtörténet és -elmélet legfontosabb új szakirodalmát (korlátozott mértékben a szépirodalmat is) áttekintő kurrens bibliográfiáit; ezek ma már több nagy könyvtárunkban a használók rendelkezésére állnak.⁴ Különleges figyelmet érdemel a hazai dokumentumbázis és az említett műszerekre épített információs szolgáltatások összefüggése.

A szolgáltatások megítélésének mindenkor döntő tényezője, hogy a hivatkozott eredeti dokumentumokhoz hogyan és mennyi idő alatt fér hozzá az igénylő. Ezért a világirodalmi információs rendszernek is alapkérdése, hogy a központi nyilvántartások révén megfelelő áttekintéssel bírjon a hazai könyvtárakban hozzáférhető dokumentumokról.

Ez a követelmény a könyveket illetően máris teljesülően van. Az OSZK kiadásában lassan már egy évtizede megjelenő *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek* c. kiadvány lehetővé teszi a világirodalomra vonatkozó szekunder források hazai gyarapodásának nyomon követését és értékelését. Rövid időn belül az Állami Gorkij Könyvtár megindítja a hazai könyvtárakba beérkező valamennyi, világirodalmi vonatkozású könyvet felölelő központi gyarapodási jegyzékét; a külföldi irodalomtudományi könyvek központi katalógusát – az 1975 utáni bejelentésekből – egyébként már felállította, s a használók számára hozzáférhetővé tette.⁵

A külföldi periodikus kiadványokat illetően – minden próbálkozás ellenére⁶ – hasonló nyilvántartási eszköz még nem jött létre.

Kifejlesztendő szolgáltatások

Az ismertetett információs tematika és szükségletek alapján hozzávetőlegesen meghatározhatók azok a fontosabb új szolgáltatások, amelyek a meglévőkkel, illetve ezek továbbfejlesztett változataival együtt kiteszik a hazai világirodalmi információs rendszer szolgáltatási kínálatát.

A fejlesztés feltételeire a közreműködők lehetőségei kellő garanciát nyújtanak. Az érdekelt könyvtárak (beleértve a vidéki egyetemi és főiskolai könyvtárakat is) és információs szolgáltatásokat nyújtó egyéb intézmények a profiljukba eső feladatok önkéntes vállalásával lépésről-lépésre együttesen létrehozhatják a világirodalmi információs rendszert. E folyamat összehangolt kibontakoztatásához nélkülözhetetlen többek között a szakmai propaganda, s különösen fontos a tudományos és szakmai fórumok (MTA intézetek, egyetemi tanszékek stb.) erkölcsi-szakmai támogatása. Az együttműködéshez feltétlenül szükséges módszertani alapok kimunkálását, a távlati tervezést, az egységes technológia kialakítását, a dokumentumbázis összehangolt fejlesztését stb. a világirodalmi információs rendszer fejlesztési és működési kérdéseivel foglalkozó, egyeztető és konzultatív szerepet betöltő bizottság végezhetné.

A megoldandó feladatok

Létre kell hozni a világirodalom önálló, átfogó, éves megjelenésű kurrens magyar bibliográfiáját, támaszkodva az érdekelt intézmények aktivitására, s magasabb szinten egyesítve az ebben az irányban már kifejtett erőfeszítéseiket. A bibliográfiának a lehető legteljesebben kell regisztrálnia a szakirodalmat, a publicisztikai irodalmat és a szépírodalmat. A bibliográfiai anyag gyűjtését és közreadását célszerű úgy megszervezni, hogy lehetőség nyíljon egyfelől a használói igények tárgy szerinti bontására és szét-

sugárzására, másfelől más szolgáltatásokba való beépítésére. A rendszeres kurrens bibliográfia alapján lehet megszerkeszteni a retrospektív összefoglalásokat, míg a megindulása előtti korszakok anyagának feltárását egyszeri, meglehetősen nagy személyi és anyagi erőket igénylő vállalkozásként kell megszervezni.

Rá kell venni a Magyar Rádiót és a Magyar Televíziót a telekommunikációs műsorok kurrens feltárására.

Meg kell szervezni a világirodalmi kutatások központi nyilvántartását, amelyet célzerű kibővíteni az egyetemi és akadémiai disszertációkkal.

A külföldi, átfogó információs szolgáltatások intenzív hasznosítása mellett SDI-, gyorstájékoztató és szakirodalmi referáló szolgáltatásokat kell szervezni az egyetemes irodalomelmélet, a kortársi világirodalom és a szomszédos irodalmak területén. Az irodalomelméletre vonatkozó szolgáltatásban nem nélkülözhető az MTA Irodalomtudományi Intézetének közreműködése. E szolgáltatási körbe integrálandó az Állami Gorkij Könyvtár Világirodalmi Híradója és dokumentációs kartotékja. Magukat a konkrét szolgáltatási formákat a használói szükségletekre és igényszintekre vonatkozó vizsgálatok alapján kell megállapítani.

Önálló, kurrens, irodalmi hungarika-bibliográfiát kell indítani, jobban támaszkodva az országos periodikabázisra, többek között az Állami Gorkij Könyvtár állományára.

Létre kell hozni a külföldi, idevágó periodikus dokumentumok központi nyilvántartását, s erre alapozva – vagy akár már ezt megelőzően is a legnagyobb gyűjtemények összefogásával – current contents típusú szolgáltatást indítani. Ez utóbbinak különösen az információs rendszer kezdeti szakaszában van nagy jelentősége.

A gazdaságos és releváns gyűjtés, valamint a szerves gyűjtőköri együttműködés érdekében a világirodalmi központi katalógus szerkesztéséhez kapcsolódva folyamatosan mérni és elemezni kell a hazai könyvtárak gyarapodását, hogy az információs rendszer egyeztető-konzultatív bizottsága révén megtörténhessenek a szükséges visszacsatolások. Az elemzések során külön kellene foglalkozni a referenzs művek számbavételével, s rendkívül hasznos lenne, ha a munka eredményeképpen egy világirodalmi referenzs kézikönyv születne. Megfontolandó, hogy a központi katalógus vezetésének kötelezettségén kívül az Állami Gorkij Könyvtár megbízást nyerjen a könyvtárközi szolgáltatások központjának szerepére is a világirodalom területén.

JEGYZETEK

1. SONNEVEND Péter: A világirodalmi információs rendszer kialakításáról. = Könyvtári Figyelő, 1974. 5. 417–427. p.
2. FEKETE Gézané: Vita a társadalomtudományi információ problémáiról. = Magyar Tudomány, 1978. 6. 484. p.
3. Vö. MOHOR Jenő–SÁRDY Péter: A kulturális és művészeti információ helyzete és perspektívái Magyarországon. = Könyvtári Figyelő 1979. 6. 549–554. p.; ZIRCZ Péter: A KGST államok kulturális-művészeti információs tevékenysége és együttműködése. = Könyvtári Figyelő, 1980. 1. 14–19. p. – Az autonóm „kulturális-művészeti” információ nemzetközi összefüggésben felvetődő elve, alapjában véve nem ütközik a társadalomtudományi rendszerkere-

- tekkel. – Az irányítási kereteket lehet vitatni (vö. pl. KÖBÖLKUTI Katalin: Tájékoztató az irodalomtudományról és a művészetekről. = Könyvtári Figyelő, 1981. 5. 368–374. p.), azonban az irodalmi és művészeti ágazatok közvetlen összekapcsolódásának kellő rendszertani alapja is van.
4. International Bibliography of Books and Articles on the Modern Language and Literature (Modern Language Association, 1922–);
Bulletin Signalétique Sciences Humaines, 523.: Histoire et Sciences de la Littérature (Centre National de la Recherches Scientifique, 1947–);
Novaâ inostrannaâ literatura po obščestvennym naukam. Literaturovedenie. (1954–).
5. Bővebben ld. KOMÁROMI Sándor: Új központi szolgáltatás az Állami Gorkij Könyvtárban, Világirodalmi központi katalógus és gyarapodásjegyzék. = Könyvtári Figyelő, 1983. 1. 40–48.p. – A tanulmányban foglalt hozzátételleges báziselemzés adatai elmondják, hogy az országos gyarapítás bő kétharmada két fővárosi gyűjtőhelyen: az MTA Központi Könyvtárban és az Állami Gorkij Könyvtárban összpontosult; utóbbi helyen mindenestre, elsősorban a szép-irodalmi anyag; elfogadhatatlanul alacsony százalékban vesznek részt a gyarapításban a vidéki könyvtárak.
6. SONNEVEND Péter, im. 416. p.

A FRANCIA KÖZPONTI FOLYÓIRAT KATALÓGUS 1983-ban megkezdte működését. 4000 könyvtár 180 000 címéről ad információt, online üzemmódban (egyelőre csak néhány tucat regionális központ számára), illetve mikrofilmlapon vagy papíron. Még ez év folyamán megjelenik anyagának első kiadása COM-mikrofilmlapon.

(Bulletin des Bibliothèques de France, 1983 1.no.)

85 ÉV ALATT jelent meg a párizsi Bibliothèque Nationale állományának betűrendes szerzői kötetkatalógusa; 1981-ben látott napvilágot a múlt század végén megindult kiadványsorozat 231. kötete (Zimmermann – Zyzkin). A 186. kötetig mindig a szerkesztés idején rendelkezésre álló teljes anyagot dolgozták fel, azóta egységesen az 1960 előtti műveket. Most az első 186 kötet anyagát is ki fogják egészíteni 1959-ig, egyelőre azonban sürgősebbnek tartják a 16–18. századi anonim művek betűrendes katalógusának kiadását.

(Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, 1983. 1.no.)